Yeni

FIRAT

Aylık Sanat - Fikir Dergisi

SAYI 8

İÇİNDEKİLER

Yayınevi	1
Keban Barajından: Madenciliğe Sağlanacak Faydalar	2
İçimde	3
Ne Fark Ederki Gakgoş	4
İslâm Ahlâkından iki örnek	5
Fıratla Söyleşme	7
Su.. Su.. Su..	8
Dağ Tutması	10
Yunus Emre	10
Tuncelinden kız isteme ve düğün gelenekleri	15
Elâzığ şehir geçişi	17
Harput Çevresinde Gezinti	18
Nüzhet Dede	21
Valimizin Basın Toplantısı	25
Dikkatler	26
Huzursuzluğun Sosyal Sebepleri	28
Yeni Dergiler	32

YENİ FIRAT

Aylık Sanat ve Fikir Dergisi

Sahibi : FİKRET MEMİŞOĞLU

Yazı İşlerini fiilen idare eden
Mes'ul Müdür :
ÖMER KAYAOĞLU

İdare Yeri :
Elâzığ Türk Kültür Derneği Şubesi

Dizildiği ve Basıldığı Yer :
Matbaa Teknisyenleri Basımevi
İSTANBUL

Yıllığı 12 Liradır.

Gönderilen Yazılar Basılsın Basılmasın Geri Gönderilmez.

Çıkış tarihi: Şubat 1963

Yayınevi

Lokantasının camekânına, güzel yemeklerinin reklâmı yerine «Bilgi ışıktır» diye, döviz koyarak bilimin reklâmını yapan Hüseyin Topal, bununla kalmayıp, İlimizde bir Yayınevi açılması için Cumhurbaşkanına da dilekte bulunmuştur.

Dilekçedeki imzanın bir öğretmen veya öğrenciye değil, bir garsona ait oluşu, çok düşündürücü ve sevindiricidir.

Bu gibi dileklerin, halktan gelen kültürel bir arzu olduğu, göz önüne alınarak, karşılanması gerekir.

Halbuki ; adı geçenin dilekçesine, Millî Egitim Bakanlığı Yayın Müdürlüğü tarafından verilen, 20 Ağustos 1962 tarih ve 13489/620 sayılı cevap, bu dilek kadar sevindirici değildir.

Bakanlık cevabında : (Elâzığ'da Bakanlığımız yayınlarını satmak üzere bir yayınevi açılması teklifiniz memnunlukla karşılanmakla beraber !) ibaresinden sonra, çok alıştığımız ibarelere geçilerek, «Bu işin ötedenberi arzulandığına, ancak Bütçe darlığından ötürü, şimdilik tahakkuk safhasına geçilemiyeceğine» dair bilgi verilmektedir.

Bu yazıdan anlaşılıyor ki, Hüseyin Topal'la, Millî Eğitim Bakanlığı aynı arzu ve düşüncededirler. Bu arzu ve düşünce de ötedenberi devam etmektedir. Ancak bunun gerçekleşmesi için, Bakanlığın hiç bir teşebbüs vaadi yoktur. Bütçe darlığı, 1963 yılında genişliyecek midir? Hüseyin Topal'a bu bakımdan bir müjde verilmiş olsaydı, Hüseyin Topal'la beraber, «Hayatta en hakiki mürşit ilimdir» Diyen Atatürk'ün rûhu da şâd edilmiş olurdu.

Böyle bir teşebbüs yalnız Hüseyin Topal'ın arzusu değil, Bakanlığın da kaygusu olmalıdır.

İlimiz Kültür Derneği de, ilk toplantısında, bu konuyu ele alarak, görüşmüş ve gerekli teşebbüse girişilmesi için karar almıştır.

Bütün bunlara rağmen, M. Eğitim Bakanlığı «Bütçe Darlığından» bahs etmekden vaz geçmezse, 4. Sayımızda «Pere yok» fıkrasının tekrar okunmasını rica etmeğe mecbur kalacağız.

Dileklerin, tekrarına yer kalmaması için, Elâzığ'da bir Yayınevi açılmasına, şimdiden Valilik ve Bakanlığın, dikkatini çekmeyi faydalı buluyoruz.

Yeni Fırat

Madenciliğe sağlanacak faydalar

Mithat SAN

1 — Ergani Bakır Madeni :

Ergani'de istihsal edilen bakırlar, elektrolitik tasfiyeye tabi tutul-ık için bol ve ucuz enerjiye ihtiyaç gösterdiklerinden, mıntakada bu kân da bulunmadığından bakırlar olduğu gibi satılmaktadır. Şayet bol ucuz enerji temin edilirse Ergani bakır madenlerinde ; bakırdan elek-)litik bakır, kobalt ve çinko istihsali mümkün olacak ayrıca fırındaki zlardan asit sülfirik ve daha sonra da süperfosfat gübre elde edilebile-ktir. Ayrıca artıklardan, elektrik izabesiyle Ingot demiri kazanmak imkündür. Burada 22 Milyon Dolarlık dış, 140 Milyon Liralık iç finans-ın yapılmak suretiyle bir tesis kurulursa 18 bin ton bakır, 600 ton ko-lt, 3.500 ton çinko, 500 bin ton Süperfosfat ve 150 bin ton demir is-sali mümkündür. İhraç malı olan bunların tutarı 45 Milyon Dolar'dır. tesisler için takriben senede 500 Milyon Kilovat saat bir elektrik ener-ine ihtiyaç vardır.

2 — Ferro - krom ve Karpit Tesisleri :

Dünyanın en zengin krom yataklarından birisi, Elâzığ, doğusunda, rk Kromları İşletmesi sahasında bulunmaktadır. Ancak Ferro - Krom k bol ve ucuz enerjiye ihtiyaç gösterdiğinden memleketimizde vasatî 45 tenoru ihtiva eden krom cevherleri, Ferro - krom yapılmadan, yüz-ce kilometre mesafeye kamyonlarla taşınarak ihraç edilmektedirler. omobil amortismanı yedek parça lâstik ve akaryakıt bedeli olarak dı-rıya ödediğimiz paraları hesap edecek olursak, krom ihracında yurda cak bir Hammallık ücreti kalmaktadır. Avrupa'da ve Amerika'da Fer- - krom tesislerinde, bir ton krom, takriben 35 - 40 Dolar'a mal olmak-lır : Bizim memlekette ise, bilhassa Doğu Anadolu mıntıkasında, en tü şartlar altında dahi krom'un tonu 12 Dolar'a malolacağından, Ke-n yakınlarında kurulacak bir tesisin ne kadar rantabl olacağını uzun adıya izah etmeye lüzum yoktur. Bu bölgede takriben 8 Milyon Doları ;, 40 Milyon TL. İç finansman olmak üzere 50.000 Ton Ferro - krom 25 bin ton karpit yapacak bir tesis meydana getirilmesi mümkündür. raç malı olan Ferro - krom'la Karpit'in yurdumuza temin edeceği fay-takriben senede 30 Milyon Dolar civarında olacaktır. Bu tesisler için rekli elektrik enerjisi 750 Milyon Kilovat saat civarındadır.

3 — Demir İzabesi ve Çelik istihsali :

Malûm olduğu üzere; yurdumuzun en belli başlı demir cevheri yataklarından birisi olan Divrik buraya çok yakındır. Bu yataktan başka Hekimhan ve Palu civarında da demir cevheri mevcuttur. Bu demir cevheri yataklarının hepsi de kömüre uzak mesafede bulunmaktadırlar. Buna rağmen yanlız Divrik zoraki bir işletmeye tabi tutularak Karabük'e sevkedilmektedir. Halbuki bugün dünyanın ucuz elektrik istihsal eden bölgelerinde meselâ İsveç'de demir cevheri, elektrikle izabe olunarak yüksek evsafta çelid elde edilmektedir. Bu izabeler; klâsik usullerle, alçak fırın tesisi suretiyle yapılabileceği gibi izafî elektrik az kömür sarfiyatlı yeni metodlarla da olabilir.

20 Milyon Doları dış, 350 Milyon TL. iç kredi olmak üzere yapılacak bir tesisle, 300 bin ton çelik, 250 bin ton Hadde mamûlü elde edilebilir. Bu tesislerden memlekete senede 30 Milyon Dolar civarında bir kazanç temin edilmiş olur. Bu tesisler için 600 Milyon kilovat saat elektrik enerjisine ihtiyaç vardır.

İÇİMDE

Bir şey söylemek istiyorum
Ki sağırlar duysun.
çimden geliyor bir şey yazmak
Körler göresi.
Seni sevmesini yavrum,
Ne hoş, ne acı olduğunu,
Haykırmak, haykırmık!.
Senin için ürperiyor
Kalbim, derim.
Seni okşamaya hasret ellerim.
İçimde zaman kaygusu,
duygusu,
Hislerimin kurduğu pusu
İçimde...
İçimde teneffüs ettiğim hava,
İçtiğim su.

İlyas

NE FARK EDER Kİ GAKGOŞ

Gördün ve görmedesin, Hanya, Konya hepsi bir;
İsli ekmek sacıyla, baklavalık tepsi bir;
Saraydan göç etmekle, mermerde otopsi bir;

Gördüklerin nâfile ve geçirdiklerin boş,
Gönüller aydın olsun, ne fark eder ki gakgoş!

★

Karşımda Marmara'nın pırıl pırıl incisi;
Lâkin kulaklarımda Harput'un yanık sesi.
Yabancı görmedeyim nerde olsam herkesi!

Sanki nûr içindeyim veya dört bir yanım boş,
Gönüller aydın olsun, ne fark eder ki gakgoş !

★

Âlemin hamamında, hanında gözümüz yok;
Harmanları bol olsun, velhasıl sözümüz yok.
Bizim de Hakka şükür değişik özümüz yok.

Bizim ayakda hırik, onlarınkinde kaloş,
Gönüller aydın olsun, ne fark eder ki gakgoş !

★

Allah, kalbimizdedir; mescid, kıblemizdedir.
Hâlis dua, katıksız bağlanışlar bizdedir
Günah mı kıyas etsek? Bizimkiler dizdedir.

Onlarınki gırtlakda, koy desinler ki sarhoş!
Gönüller aydın olsun, ne fark eder ki gakgoş !

Sûzi CAN

İslâm Ahlâkından İki Örnek

İLÂHİYAT Fakültesi'nden
SÜLEYMAN ATEŞ

İslâm ahlâkı kaynağını Allah sevgisinden, hakikat aşkından ve kardeşlik duygusundan alır. İslâm ruhunu, içlerine sindirerek yaşıyanlar, tarih boyunca, bunun örneklerini vermişlerdir : Allah uğruna her fedakârlığa göğüs germek, maddeyi mânâya, cesedi rûha feda etmek ve inancı yolunda ölmek... İşte İslâm kardeşliğinin ve Allah aşkının iki şah eseri :

I. «Kureyş'in eziyetlerinden kaçıp Habeşistan'a giden müslümanlar, Mekke'de Kureyş'in müslüman olduğunu, müslümanlara işkenceden vaz geçtiğini duyarlar. Vatan hasreti, onları tekrar Mekke'ye çeker. Fakat şehre yaklaşınca işin eskisinden de beter olduğunu, öğrenirler. Ama bir defa gelmiş olurlar. İşkenceden kurtulabilmek için gelenlerden bir kısmı, müşriklerden nüfuzlu kimselerin himayelerine sığınmak zorunda kalırlar».

İşte bu gelen müslümanlardan Osman b. Maz'un'da, Velid b. Muğ'irenin himayesine girmiştir. Diğer taraftan kendilerini himaye edecek kimse bulamıyan zayıflar, türlü işkenceler altında ezilmektedirler. Osman kendi kendine düşünür, der ki :

«— Benim sabahım ve akşamım, ehl-i şirkten bir adamın himayesinde rahat geçiyor. Fakat, ya arkadaşlarım, din kardeşlerim?!... çeşitli belâlara işkencelere maruz kalıyorlar. Bu, benim için büyük bir eksikliktir. Ve kendisini koruyan Velid'e :

«— Artık senin himayeni istemiyorum, kâfi bu kadar! der.

«— Sana işkence ederlerse?

«— Ben senin himayeni değil, Allah'ın himayesini istiyorum.

Velid, Osman'ı Mescid-i Harem civarına getirerek himayesini geri aldığını ilân eder. Orada bulunanlardan Lebid b. Rebia acır :

«— Ey Kureyş, sizde arkadaşlarınıza zahmet etmek âdeti yoktu. Bu da ne zaman çıktı?

Bir müşrik : — Bu da dinimizden ayrılan dinsizlerden biridir. Onun lâfını etme sakın!

Osman bu müşrike cevabını verir. Söz düellosu kavgaya dökülür, Adam Osman'ın gözünü yumruğu ile morartır. Velid der ki:

«— Himayemde kalsaydın bu hale gelmezdin.

Osman'ın cevabı:

«— Vallahi sağlam gözüm de Allah yolunda ötekinin başına gelene muhtaçtır.

«— Kardeşimin oğlu! etme gel himayeme gir.

«— Hayır.»

II. «— Hz. Ebubekir de hicret etmek lüzumunu duymuştu. Çünkü rahatça Kur'an okuyamıyor, zayıflara yapılan eziyetlere tahammül edemiyordu. Mekke'den çıkmış, bir iki gün yürümüştü ki yolda kendisine İbn-el-Dügane rastladı. Hicret ettiğini öğrenince :

«— Hayır, sen kavminin süsüsün, yoksullara yardım eder, daima iyilik yaparsın. Diyerek hicret fikrinden vaz geçirdi. Himayesine alıp tekrar Mekke'ye getirdi.

«— Hz. Ebubekir'in evinin yanında bir namazgâh vardı. Orada namaz kılar, Kur'an okur ve Kur'an okudukça da ağlardı. Kureyşli'ler onun böyle yanık Kur'an okumasına dayanamıyorlardı.»

«— Ey İbn-el-Dugane bu adamı himayene aldın ki bize zahmet mi etsin. Namaz kılıyor, Kur'an okuyor, ağlıyor... Karılarımız, çocuklarımız bunun Kur'an okumasını duyup fitneye düşerler (Müslüman olurlar) diye korkuyoruz. Git söyle evine girsin, dışarıda yüksek sesle de Kur'an okumasın.»

İbn-el-Dugane, Ebubekir'i buldu :

«— Ya Ebubekir, dedi, ben kavmine zahmet etmen için seni himayeme almadım. Böyle yapmana kızıyorlar, Ebubekir'in cevabı :

«— İster misin senin himayeni geri vereyim? Allah'ın himayesine razı olayım? Seninki sana olsun, bana Allah'ın himayesi yetişir, dedi.

İbn-el-Duğane'nin himayesinden çıkan Hz. Ebubekir, Kâbe'ye giderken sefihlerden biri başına toprak saçtı. Nüfuzlulara söylediyse de aldırmadılar. Rabbına döndü :

«— Ne kadar halimsin, Rabbim, ne kadar halimsin Rabbim, ne kadar halimsin Rabbim... Diye Allah'ına arz-ı şekvada bulundu (Çok geçmeden bu ceberûtlar Bedir Aslanları'nın kılıçları altında can vererek İlâhı azâbı ebediyen taddılar)»

(I) İbn-i Hişam C. 1. S. 370

(II) İbn-i Hişam C. 1. S. 372

FIRATLA SÖYLEŞME

Dur Fırat! Sana bir gizli sorum var:
Bingöl'den, Havran'dan haber ver bana.
Ağrı'dan yol alıp Mardin'e kadar
Geçtiğin her yandan haber ver bana.

Çöllere boşanıp akma, dur, artık.
Sana göz yormaktan solup sarardık.
Işığa dönsün, bu, çöken karanlık
Bir aydın vatandan haber ver bana.

Murada ermektir gönül talebi
Sana «bend» oluşun hep bu sebebı.
Akışın Alparslan akını gibi,
Yeni bir destandan haber ver bana.

Dünyada var mı hiç su gibi aziz?
Sen vatan koynunda ol bir iç deniz.
Bir bağrı yanıktır Urfa, Elâziz,
Derdim çok, dermandan haber ver bana.

Çağla ki şavkınla dağ - taş uyansın,
Kıyın, çevren yeşillere boyansın.
Bacalar tütsün hep, ocaklar yansın
Dur Fırat! Keban'dan haber ver bana.

Cenâni DÖKMECİ

Öğretmenler Marşı

T. Fikret'in ruhuna armağan

Açtıkca şafaklar gibi irfan, bize sancak,
Her gün doğacaktır güneş ilk merhalemizden.
Öğretmek için, öğreniriz gerçeği ancak,
Aydınlanacaktır her ufuk, meş'alemizden.

Yurd ufkuna irfan taşıran bir dolu kalbiz;
Fikr ordusu, feyz ordusu, fecr ordusuyuz biz.

F. M.

SU.. SU.. SU..

Mustafa KUNTAY

Bu sene kuraklıktan bir çok köylerin suyu azalmıştır. Bu yüzden nahsulün istenilen nitelikte verimli olmadığı, pamuk ve pancarların pek çok zarara uğradığı söylenmektedir.

Elâzığ'ın iki büyük ovasından Ulu ova ve Kuzova, Murat ırmağının yanında bulunduğu halde susuzluk içinde kıvranması cidden acıdır.

Plânlaştırılıp sulama tesislerinin yapıldığı takdirde Elâzığ'ın Nil'i ve Mısır'ı kadar şöhret yapacak bu iki kaynak esefle kaydedilmeğe değer ki şimdiye kadar önemli tetkik konusu olmamıştır.

Sayın Dr. Amil Artus'un Ulus gazetesinde Ekim 1962 ayında yayınanan İsrail gezi notlarını okuyup Yurdumuzun hali ile kıyasladıkça gözlerim dolmaktadır. Bu notlardan anlaşıldığına göre (2,5) milyon nüfusa malik İsrail Hükûmetinin bütçesi bizim paramızla (7,5) yedibuçuk milyar liradır. Osmanlı İmparatorluğu zamanında birer çöl olan Necef ve Akdeniz sahiline yakın yerler bugün yemyeşil bahçe ve muhtellif mahsul yetiştiren tarlalarla donatılmıştır. 400 kilometre uzaklardan (Yarden - Necef) ismi verilen dev borularla tarla içine kadar getirilmiş suar bu araziyi dünyanın en verimli toprakları haline getirmiştir.

Nüfusa kıyaslanacak olursa Türkiye'mizin (80) milyar liralık bütçeye malik olması gerekmektedir. Biz ise bugünkü (11) milyar liralık bütçeyi (15) milyar liraya çıkartmaktan korkuyoruz, vergi mükelefi acaba itiraz eder mi? diye Hükûmetlerimiz titremektedir. Rasyonel vergi, su ve yağmura benzetilmektedir: buğulaşan su, bulut ve yağmur olarak tekrar arza düşmektedir. Türkiyemiz, İsrailden belki 10 defa daha zengin su kaynaklarına malik olduğu halde kısır bütçelerle 2,5 milyonluk Yahudi kadar olamadık, sür'atli kalkınma hamlesi yapamadık ve yapamıyoruz. Etrafı ırmaklarla çevrili halkımız su... su... su... diye çırpınıyor.

Murat ırmağının mil akan suyu ile sulandığı takdirde Elâzığ ovaları, gerçek (altın ova) olacaktır. Toprağı sulanan köylümüz geliri kat kat ve tahminin üstünde yükseleceğinden bugünkü verginin 20 - 30 katını seve seve verecektir. Zira, 10 — 20 dönümlük tarlasını yer altı suları ile

sulayabilmek için 5000 - 15000 ve hatta daha fazla yatırımda bulunan ve her sene motopompun masrafını seve seve veren çiftçilerimizin sayısı bir hayli kabarıktır. Halbuki yer altından filtreden geçmiş gibi çıkan saf su ancak toprağı yumuşatmakta, ona kimyevî kuvvet verememektedir. Murat ırmağının şerbetli suyu tarlaya gübre kadar tesir edecek, verim bir kaç misli artacaktır.

Uluovada bir kaç köyde müsbet netice veren arteziyenler de dağ eteklerinde ve ovanın yüksek yerlerindeki köylerin sularını kurutmuş olduğundan pek faydalı sayılamaz. Bu durum karşısında Devletin, Murat ırmağından istifade yollarını aramaktan başka yapacağı bir şey yoktur.

27/4/962 tarihli Elâzığ gazetesinde yayınlanan yazımızda, sulanan araziden alınmakta olan su ücretinin artırılmasını ve elde edilecek paralarla yeni barajların - sulama tesislerinin yapılmasını arzetmiştik. Devlet, 962 yılı su ücretlerini bir miktar artırmış ise de yükseltilen bu miktar yeni tesisleri kurmağa yeterli değildir. Çok acele olarak araştırılması ve çaresinin bulunması gereken sulama işlerine Devletin yakın ilgisini isterken dileğimizi tekrarlıyacağız :

1 — Devlet, yatırımlara harcayacağı parayı, vergi olarak tahsil etmekten çekinmemelidir. Özellikle yatırıma kavuşmuş veya kavuşacak yerlerden yeni yatırımları devam ettirebilmek için, (yatırım gideri) namı altında yeni vergiler almakta tereddüt etmemelidir. Yatırımla birlikte servete kavuşacak yurttaşlarımız bu fedakârlığa seve seve katlanacaklardır.

2 — Elâzığ ovası sulandığı takdirde sadece pamuk ekiminden (20 - 30) milyon liralık döviz elde edilebilir. Bu itibarla zaman kaybetmeden her ne bahasına olursa olsun, icabederse İsrail'deki gibi dev borularla Murat suyu Elâzığ ovalarına akıtılmalıdır. Her geçen günün zararımıza işlediği gözden uzak tutulmamalıdır. Bu hususta Devlet Su İşleri Bölge Müdürlüğünün yakın ilgisini bekleriz.

Mustafa KUNTAY

YUNUS EMRE

Yedi yüzyıl önce ölen fakat bu günde yaşayan bir isim bu.. Onu, önce yalnız halk yaşatırdı. İlâhilerini terennüm ederek, efsanesini tekrarlıyarak..

Şimdi ise, yalnız halkın dilinde değil, aydınların da zihninde ve kalbinde yer aldı. Herkes onu, iç yüzüyle kavramak yarışında şimdi..

Porsuk çayının Sakarya ırmağına döküldüğü yerde, «Sarıköy» de doğan Emre, ölünce bütün Anadolu'ya gömüldü. Onun için her yerde bir mezar gösterilir. Toprağa değil, bir milletin kalbine gömülmesinden ötürü. Erenlerin kabrini, yerde değil, âriflerin kalbinde aramak gerek.

Doğum tarihi, olarak 1248, ölüm tarihi olarak 1320 yılı gösteriliyor. Halbuki o, bu kayıtların dışındadır. Ölmeden ölen ve öldükten sonra yaşıyan layemut insanlar, kayıt altına alınamaz.

Emre; Baba İhsak, Hacı Bektaş, Sarı Saltuk, Barak Baba, Tapduk Emre gibi abâ ve post içinde yaşıyan hak ve halk dostu bir erdir. O'nu, halk edebiyatı'mızın aşk ve iman şairi olarak anıyoruz. Fakat onun, aşkı ve imanı, yanlız halk yoluna değil, halk diline karşıdır da..

DAĞ TUTMASI

Bir mekânın olacaksa dağ olsun
Gel güneşim, yücelerden doğ bana.
Sen ki dağı tavaf ettin, kutlusun;
Gel yağmurum, ince ince yağ bana.
İki cihan Tanrı katı durağım,
Doruğuna duman olsa yüreğim...
Yalın bassa çimenine ayağım
Halılardan, döşeklerden yeğ bana.
Ben dağların, çam kokulu yeliyim,
Yaprakların, döşediği, yoluyum,
Kurdu, kuşu, ağacıyım, dalıyım
Korku vermez tipi bana, çığ bana.
Buluta da değer başı göğe de
Orda insan bey de kendi, ağa da.
Ben (HEY !) diye selâm verdim dağa da
(HEY! HEY!) diye selâm verdi dağ bana.

Ömer KAYAOĞLU

İmanın çabasında, başka özellik vardır.

Yaşadığı çağda, Farsça, Selçuk Devleti,nin resmi dili iken, Emre, acemilik edip, Acemce bir mısra dahi söylememiş, aksine, ister arûz, ister hece ile olsun, yazdığı bütün şiirlerini, Türkçe hem de halk türkçesi ile söylemiştir. Bu iş, o gün için ne zor bir davranış, ne çetin bir çabadır.

Söylentilere kulak asarak, onu câhil bir derviş sanmak, insafsızlık olur. Şiirlerindeki kavrayış ve kuşatış, buna meydan bırakmaz, aksine onun, geniş bilgi çerçevesini gösterir.

Kaldı ki bu «Türkmen kocası» nın Mevlâna ile de karşılaştığı, hem de onu «Ete, kemiğe büründüm, Yunus halinde göründüm» diyerek, âciz bıraktığı gerçekse, câhilliğinden söz etmek, câhelet olur elbet..

Bu söylenti, onun, Mesnevi'yi anlıyacak kadar Farsça bildiğine, Sadi'den şiir terceme ettiğinin doğruluğuna, delil tutulabilir.

Kullandığı mazmunlar, yanlız Farsça değil; Arapça da bildiğini; Erenlerden olduğu su götürmediği için, tasavvuf'daki geniş kanat ve üstün katına göre, Medrese tahsili ile de yetinmediğini pekleştirir.

Ancak, konumuz için önemli olan, bu yönleri değildir. Mühim olan tarafı bu bilgi çerçivesine rağmen, bütün şiirlerini, işlenmemiş Türkçe ile yazması: Türkçe'yi ince ince, inci inci işlemesidir. Ancak, elimizde kalanlar onun dilinden döküldüğü gibi, bize akıp gelmemiş, bir çok katışmalara uğramıştır.

Bilgi, şair için ilk şart değil, ikinci şarttır. Şair, ilk cevherini, yaradılışıyla getirir. Güzel öz gibi, güzel söz de, önce hak vergisidir. Böyle bir nasibe uğrayanın, boş söz söylemesi, rastgele laf etmesi beklenebilirmi?

Öz söz söylemek, bir iç kuruluşun eseridir. Bunun için, şâir yaradılışlı bir ümmî, bilgin şairlerden daha güzel söz söyleyebilir. Eğer iki şartı da birden kazanmak mümkün olursa, bu kazanca eren insan, memlekete temel atan bir yıkılmaz duvar olur. Yunus Emre, işte bu mutlu insanlardan biri.. O'nun şiirlerinde, yanlız güzel söyleyiş değil, bilgi ve sezgiden başka, geniş kavrayış ve kuşatış unsuru da vardır. Hem de Kelâm, Fıkıh, Dört kitabın tefsiri gibi, dinî bligilerden gayrı, Astronomi ve Mitoloji bilimlerinde de bilgin olduğu seziliyor..

Emre'nin kendisini, âciz, câhil, himmete muhtaç gösterişi, dervişçe bir alçak gönüllü oluşun, üstünlüğünden dolayıdır.

Halk onu, bu halinden dolayı, bilgisiz, fakat görgülü bir veli olarak vasıflandırdıktan başka, kendi şiirleri ile de delil getirir.

Sanki okula gittiği halde, «Elifba» yı bile çözemediği için demiş ki:

Elif okuduk ötürü
Pazar eyledik götürü
Yaradılan'ı hoş gördük :
Yaradan'ından ötürü

Halbuki bu kıt'a Yunus'un bilgisizliğine değil, geniş bilgisine işarettir.

«Elif» okuyarak, bilginin sırrına yettiğini söylüyen Emre, Fuzûli gibi, aşk katına ulaşarak, bilgilerin hepsini, götü-

rü olarak «bâzar» eylediğini, Yaradan'ına aşık olduktan sonra yaradılanın, iyisini, kötüsünü ayırd etmeksizin, hepsini hoş görerek sevincine erdiğini, söylemek istediği halde, bu sözün çerçevesini daraltarak, başka anlamlara yormak, Yunusu yormak olur.

Eğer, medrese okumasa, tekkede yuğrulmasa idi, Yunus'un şiir söylerken vecde gelmesine imkân olurmuydu?

ELHAMDÜLİLLÂH

Hakdan inen şerbeti
İçdik elhamdülillâh
Şol derya-yı kudreti
Geçtik elhamdâlillâh

Şu karşıki dağları
Bahçeleri, bağları
Sağlık ile çağları
Geçtik elhamdülillâh
Kuru idik yaş olduk
Ayak idik baş olduk
Kanatlandık kuş olduk
Uçtuk Elhamdüllillâh
Vardığımız illere
Safa verdik dillere
Taptuk'u gönüllere
Saçtık elhamdülillâh
Taptuk'un tapusunda
Kul olduk kapusunda
Çiğdik el yapısında
Pisdik elhamdülillâh

Böyle konuşan Yunus, eğri büğrü konuşabilir mi? Divanındaki dil sürçmeleri onun değil, kopyecilerindir.

Emre :

Şol cennetin ırmakları
Akar Allah Allah deyû
Bülbülleri, ıshakları
Şakır Allah Allah deyû

demiştir. O'nu kopya edenler :

Şol cennetin ırmakları
Akar Allah deyu deyû -
Çıkmış islâm bülbülleri
Öter Allah deyu deyû

«Rabb-el-âlemin» e karşı Yunus böyle konuşur mu? Ayni kıt'anın birinci yazılışı ile ikinci yazılışı kıyaslanınca, iç ve dış ritm bakımından arada ne derin farklar olduğu hemen anlaşılır.

Yine meşhur bir nefesinden bir kıt'anın yanlış şekli ile doğru şeklini alt alta yazıyoruz. Ayrımını, okuyuculara bırakıtık :

Gâh eserim, yeller gibi
Gâh tozarım yollar gibi
Gâh akarım sular gibi
Gel gör beni aşk neyledi

Gâh eserim yeller gibi
Gâh tozarım beller gibi
Gâh çağlayan seller gibi
Gel gör beni aşk neyledi.

Şekil uygunluğu, mânâ düzenine zaaf değil, aksine, güç getirir. Hele Yunus Emrede.. Vezin ve kafiye kaydından âciz olmayan Yunus, bunları ahenk ve anlam için en iyi araçlar olarak kullanır. Bu bakımdan Yunus'un olanlarla, olmayanları ayıklamak mümkündür.

Her halk şiirinde olduğu gibi, Yunus'un yazdıklarında da «yarım uygu» lar vardır. Bunları kullanış, «kafiye» bulmaktaki güçlükten değil, takırtıdan, monotonluktan kaçınmak titizliğindendir. Birbirini okşuyan ses kıvrımları, ahenk ürperişleri, deyiş titreyişleri, şiirin dış ritmini sağlar. Yunus, bunda büyük başarılar gösterir.

O'nu okurken, Türkçe'nin bildiğimiz şive güzelliklerinin izini, ses ve söz örgüsü olarak şiirin özünü, bulmamız kolaydır.

Emre'nin saf türkçe yazması bir yana, Türkçe'nin şi'riyetini süzmesi de ayrı bir çabadır. Ondan değilmi ki bu güne kadar dilimizden düşüremiyoruz.

Divan edebiyatında Fuzuli'nin yapmak istediğini, 3 yüzyıl önce, Emre Halk edebiyatında başarmıştır. Biz bugün hâlâ, ona varmak için, çabalama içindeyiz.

Başarılarının örneğini vermekle yetinelim. Aşk elinden aman diyen Emre, bakın ne diyor :

Gönlüm düştü öz sevdaya
Gel gör beni aşk neyledi
Üs başım saldım kavgaya
Gel gör beni aşk n'eyledi
Ya elim tut kaldır beni
Ya bezmine daldır beni
Çok ağlattın, güldür beni
Gel gör, beni aşk n'eyledi

Aşk, fiîzi dalından koparan bir fırtına gibidir. Aslolan, esen değil, estirendir. Yunus, estireni arıyor. Onun için dalından kopmağa razı:

Aşkın aldı benden beni
Bana seni, gerek seni
Ben yanarım dün ü günü
Bana, seni gerek seni
Aşkın şarabından içem
Mecnun olup, dağa düşem
Sensin dün ü gün endişem
Bana, seni gerek seni

Yaşamak, acı tatlı günlerle geçip gidiyor. Ama sonunu düşünmemek ne büyük kayıtsızlık,

Sana ibret gerek ise
Gel göresin bu sin'leri
Ger taş isen eriyesin
Bakıp göricek bunları
Bunlar geri gelmiyenler
Zühd ü tâât kılmıyanlar
Böyle beğlik bulmıyanlar
Zira geçip devranları

Dünyada eren, ahretini de görendir. Aşk denizi, iki cihanda da çalkanan tek bir denizdir; yeter ki ona gerek olabilesin :

Ey dost aşkın denizine,
Girem, gark olam, yürüyem;
Iki cihanın Düzüne,
Devranın, sürem yürüyem.
Şükür gördüm didarını,
Bildim visal esrarını.
Bu benlik, senlik şarını
Ben terkin uram yürüyem.

Yanan, kanmak ister, hele insan âşık ise:

Şöyle hayran eyle beni
Aşkın odına yanayım.
Her nereye bakar isem
Gördüğüm, seni sanayım.
Yedi deniz geçersem de
Yetmiş ırmak içersem de
Susuzluğum geçirsem de
Dost şerbetiyle kanayım

Doğmak iyi ama, ne için ağdığımızı, niye yağdığımızı bilmemek fena! Ne mutlu bunu bilene:

Beni bunda veribiyen
Bilir ben ne işe geldim.
Kararım, yok bu dünyada
Giderim yumuşa geldim
Ay oldum âleme doğdum
Bulut oldum göke ağdım
Yağmur olup, yere yağdım
Nur oldum güneşe geldim

Hayat, çile çekmektir. Ancak âşık olan için, yangın, gül bahçesidir. Hâl ehli olan neye ve niçin tutulduğunun farkındadır:

Andan beri yöneldim
Dost ile bile geldim.
Pes bu âlemde güldüm
Bir acep hale geldim.
Ne haldeyim, ne bilem
Tuzakdayım ne gülem
Bir garipçe bülbülem
Ötmeğe güle geldim.

Erenler için, dünyada yaşamak ve ölmek bizim bildiğimizin aksinedir. Ne varsa, senlikde vardır. Benlik için yaşayan ölmüş demektir.

İlâhi bir aşk ver bana
Kandalığım bilmiyeyim.
Yavuk olayım ben sana
İsteyüben bulmuyayım
Al, gider benden benliği
Doldur içime senliği
Görem dünyada şenliği
Varıp anda ölmüyeyim.

Arayıp, bulmak kolay mı? Bunun için ne çileler ne çabalar lâzım. Herkes aradığını bulsa, murada ermiyen kalır mı ?

Girdim aşkın denizine
Balık gibi yüzer oldum
Düştüm bir eren izine
İnci, mercan dizer oldum
Ay cemalin gördüm düşte
Çok aradım yazda kışta
Bulamadım dağda, taşda
Deryaları süzer oldum.

Dosta erdikten sonra, postun ne değeri kalır. Hepsi aşk uğruna yağma olsun artık:

Canlar canını buldum
Ver canım yağma olsun.
Assı ziyandan oldum
Dükkânım yağma olsun
Yunus ne hoş demişsin
Balla şeker yemişsin
Hak balına ermişsin
Kovanım yağma olsun

Dünya, bir mihnet evi, bir «dâr-ı imtihan» değil mi? Sonu, sorgu, sual olduğuna göre, er göçmekte, güçlük değil, fayda var:

Ey yârenler, ey kardeşler
Ecel ere, ölem bir gün;
İşlerime pişman olup,
Kend'özüme gelem bir gün.
Başıma dikeler «hece»
Ne erte, bilem, ne gece;
Âlemler umudu hoca
Sana ferman olam bir gün.

Yunus, bazen, yalnız anlayanın diliyle konuşur. Eğer ârifsen anlarsın, değilsen o hal sana yeter. Sözü uzatmaya ne lüzum var:

Çıkdım erik dalına
Anda yedim özümü
Bostan ıssı kakıyıp
Der: Ne yersin kozumu?
Gözsüze fısıldadım,
Sağır anladı sözüm;
Dilsiz, çağırıp söyler
Dilimdeki sözümü.

Fikret MEMİŞOĞLU

Köy incelemeleri :

Tuncelinde Kız İsteme ve düğün Gelenekleri

Yazan : Hüseyin SOLGUN

Ortaasya'dan Anadolu'ya yapılan ilk Türk akınlarındanberi gelenlere sığınağ olan Tunceli'nde bu güne kadar saklanan gelenek ve görenekler diğer illerden çoktur belki...

Bu gelenekler hakkında toplanan bilgiye dayanılarak seri halinde yazılar yayınlıyacağız. Bu yazımızda, sadece kız isteme ve düğün geleneceği hakkında bilgi vermek istiyoruz:

Tunceli köylerinde kızisteme ve nişan âdeti, üç şekildedir.

Birincisi; «beşik kertiği» denilen usûl. Bunda, kırkı birbiirne karışan kız ve oğlanın, babaları tarafından, o günden itibaren, nişanlanmalarıdır.

İkincisi; ayni aşiret içinden kızisteme usûlüdür.

Üçüncüsü ise; aşiret dışından yani başka bir aşiretten kızisteme usûlü.

Ayni aşiret içinde kızistemede güçlük yoktur. Aşiret mensupları birbirlerini hısım telâkki ettikleri için, ufak bir «başlık» verileerk kızistenir, ve nişan yapılır.

Ancak diğer bir aşiretten kızisteme bahse konu olunca, işler güçleşir. Aşiretlerin birbirlerine karşı üstünlük ve ağalık rekabeti, bu kızisteme geleneğinde de etkisini gösterir.

Kendi aşiretinden, nişanlanacak kız bulamıyan veya beğenmiyen bir delikanlı, diğer aşirette beğendiği bir kız'a göz ve gönül koyarsa, onunla nişanlanması için, bir çok güçlüklerin yenilmesi gerekir.

Önce nişanlanacak delikanlı, bir arkadaşı ile, hayvan satın almak gibi bir bahâne bularak, kızın babası evine misafirliğe gider. Bu iş için, babası ile görüşme ve konuşma sırasında, aklına koyduğu kızı da yakından görmeğe ve incelemeğe çalışır. Eğer beğenirse, arkadaşına düşüncesini söyler. O da ateşin bacayı sardığını bildirerek, durumu oğlanın babasına açar. İş bununla bitmez. Oğlan babasının, soysop araştırması sonunda, nişanlanmaya karar verilir. Yalnız oğlanın kızı değil, babanın da kızın mensup olduğu soyu sopu beğenmesi gerekir. Bu araştırma ve soruşturma sonunda, kız istemeğe karar verilirse, oğlanın babası, kendi aşiretinin ileri gelenlerinden bir ağayı alır; kız için de, bilezik yüzük, ayna ve altın bularak, kız evine misafirliğe gider. Bu sayılan eşya, ekseriyetle ödünç alınan iğreti eşyadır.

Akşam kız evinde yemek yenildikten sonra, gelenlerden birisi, ev sahibine geliş niyetlerini, ya bir meselle anlatır; yahut (neye geldiğimizi niçin sormuyorsun?) diyerek bir soru ile açıklar. Sözün sonunda: (Allahın emri, Peygamberin kavli ile sizin kızı bizim oğlana istemeğe geldik) diye sözünü bağlar.

Eğer kız babası, kızını vermek istemezse, «yaşı küçük, başkasına sözlü» gibi bir bahâne ile isteği reddeder.

Vermeğe gönlü varsa: (Allahdan hayırlısı, kısmetse olur!) Diyerek teklifi kabul ettiğini bildirince, kıza getirilen nişan eşyası, kızın anasına babasına verilir ki, buna (Elden nişan) denilir. Bu eşya verildikten sonra şerbet içilir ve (Başlık) için gün kesilir.

Başlık için kesilen gün gelmeden önce, gönüllü oğlan, ilk görüşünde aldanmama kayguisle, kızı tekrar görmeğe gayret eder. Bu arada oğlan tarafından, kız tarafına; bulgur, yağ, şeker, çay, keçi ve koyun gibi şeyler gönderilir. Arayı soğutmamak için...

Kararlaştırılan (Başlık Günü) nün akşamı, nişanlanma geleneğinin en zorlu, en çekişmeli günüdür.

Cünkü bu gün, kız evinde iki aşiretin de ağaları toplanmış bulunmaktadır. Bu gün, zenginlik ve itibar bakımından bir boy ölçme günü sayılır. O akşam, yemek yenmeden önce, yalnız çay içilmekle yetinilir. Başlıkda uyuşulmazsa, beyhude masraf edilmesin diye, getirilen şeylerin olduğu gibi saklanması âdetdendir.

Bu akşam, şafak sökünceye kadar, gelenler arasında ileri geri, acı tatlı konuşmlar yapılır. Kız tarafı, çok başlık almak için, oğlan tarafını, bir çok sebepler ileri sürerek oyalar. Saatler geçtikçe, uykusuzluk ve açlıktan içi geçen taraftarlar, bu işi bir sonuca bağlamak için kız babasını çağırarak, son sözü ona verirler.

O da: (Hayır kız da benim değil, söz de benim değil, ağamızındır. O ne derse, o olur. Ben sözü ona bırakıyorum) derse de, kendisine söz bırakılan ağa: (Hayır, kız da senin, söz de senindir) diyerek, son sözü babaya verir. Son sözün, kızın babasına bırakılması, ağalar tarafından kızın verilmesine zımnen rıza gösterildiğini ifâde eder.

Bunun üzerine kız babası: (Öyle ise mesele kolay!!) Diye, kızını vermiyormuş gibi bir tavır takınarak, dışarı çıkar. Fakat tekrar ısrarla içeriye çığırılır, cemaatın ortasına oturtulup, kalkmasına engel olunarak, (Başlığını» bildirmesi istenir.

Artık taraflar, kız babasını râzı etmek için, tatlı dille, yumuşak huyla gönlünü yapmağa, gayret ederler.

Bu dil dökmelerden sonra, kız babası içindekini ortaya döküverir:

(Gelenlerin hatırı ve aşiretlerin adı sanı için, otuz bin lira kızımın kesintisiz başlığı. Bir tabanca ağabeyisinin haleti; bir kolsaati, küçük kardeşinin, bir at, ağamızın; bir öküz, amcasının; üç altın da anasının, süt haletidir.) diyerek son sözünü söylemiş olur.

Oğlan tarafı, bu çok yüksek tutulan teklife karşı, mülâyim davranarak: (sağ ol da al. Buna lâyıksınız da...) Diyerek altdan alır.

Ancak oğlan tarafının verdiği bu soğukkanlı cevap üzerine, kız babası, bir bahâne ile, cemâati yine yalnız bırakarak dışarı çıkar.

Onun yokluğunda, taraflar başlığın azlığı ve çokluğu üzerinde şiddetli tartışmalara girişirler.

Kızın aşiretine mensup ağalar; bir aşiretten, diğer aşirete kız vermenin ve kız götürülmesinin ne demek olduğunu; bunun kolay bir iş olamıyacağını, hatır-

Elâzığ Şehir Geçişi

Doğan ER

Elâzığ, Devlet Karayolları şebekesinde mühim bir kavşak noktası durumundadır. Garbla bağlantıyı teşkil eden Elâzığ - Malatya yolu Elâzığ'da, Elâzığ - Tunceli, Elâzığ - Bingöl ve Elâzığ - Diyarbakır gibi 3 ana istikamete ayrılmaktadır. Bunlardan her biri, hinterlandları bakımından, yol durumlarının islâhı mertebesinde mühim trafik taşımaya namzettirler.

Bu durum muvacehesinde bu yolların Elâzığ'dan geçişleri, şehir içi yolunun kifayetsizliği sebebi ile, bir problem haline gelmiş, çok yakın bir zamanda bilhassa transit geçecek trafik için büyük zamana ve dolayısiyle maddi zarara düçar olunacağı anlaşılmıştır.

Bu sebeple Karayolları tarafından şehrin dışından geçecek ve yukarda zikredilen 4 istikameti birbirine bağlayacak bir çevre yolu projesi hazırlanmıştır.

Mutasavver yol İmar plânına da dercedilmiş bulunmaktadır.

Şehrin şimalinden ve halihazır meskûn sahanın dışından geçecek olan bu yol, şehri bir yarım daire şeklinde çevreleyecek, ortada refüj ve her iki yanda gidiş ve gelişe tahsis edilecek 2 şer trafik şeridi ile cem'an 30 m. genişlikte olacaktır.

Tahakkuk ettirildiği takdirde :

Yukarda belirtildiği gibi trafiğin, en kısa, rahat ve emniyetli şekilde geçişi temin edilmiş olacaktır. Esas gaye de budur. Ve Elâzığ için bir zarurettir.

Bunlara ilâveten Elâzığ şehri içinde tâli derecede olmakla beraber bazı avantajlar sağlayacaktır. Şöyle ki: dışından geçmesine rağmen şehir yeni bir yola sahip olacaktır. Yol çevresinde yapılacak garajlar, servis istasyonları, terminal binaları ile benzeri sair tesisler dolayısiyle yeni bir inkişaf imkânı sağlanacaktır. Mevzuubahis bu kabil tesislerin şehir dışına çıkarılması dolayısiyle şehir içindeki gürültü ve sıkışıklık sebeplerinden bir kısmı bertaraf edilmiş bulunacaktır.

Bu yolun şehirle olan bağlantıları İmar Plânının tatbikatına bağlıdır.

Şehir geçişi yolu Karayollarımız için olduğu kadar Elâzığ için de büyük bir eser ve kıymetli bir hizmet olacaktır.

Bunu, ilgili ve yetkililerden bekliyor, ve âcil bir ihtiyaca cevap vereceği için istiyoruz.

---

latarak, isteğin haklı bulunduğunda ısrar ederler.

Diğer tarafda; dostluktan, yakınlıktan, ayni dine ve aynı ırka mensup oluştan v.s. den bahs ederek, yıkıma gidilmemesini ileri sürer.

Bu çekişmeyi müteakip, tekrar kız babası içeri çağırılır. Başlığın çokluğu ileri sürülerek, merhamete gelip, indirme yapması için her iki aşiret ağaları tarafından, ricada bulunulur.

Kız babası bu ağaların hatırına dayanamıyarak, başlıktan bir kaç bin lira düşüverdiğini söylemekle beraber, daha fazla hatıra boğulmamak için sinirlenerek dışarı çıkar.

Bu içeri girme ve dışarı çıkma davranışları tekrarlandıkça, başlıkdan da birer mikdar düşmeler yapılır. Bu yorucu başlık işinin halli için, gelenlerin daima sabahladığı görülür.

Harput Çevresinde Gezinti

(Geçen sayıdan devam)

Soruyoruz. Çeşme mi ararsın, evvelce yirmi sekiz çeşme vardı. Amma, şimdi bunlardan bir kısmı akmıyor; bir kısmının da suyu çok azalmış, diyorlar ve çeşmeleri sayıyorlar :

1. Dört kola ayrılarak akan Çırpanlı paşa Çeşmesi ki bir kolu Kesrik hamamına gider.

2. 1263 yılında kemer içine alınan Zilfo suyu.

3. Dört kola ayrılarak akan Koko pınarı.

4. Sarı Hocanın evi önündeki pınar.

5. Goduk Osman ağanın evinin önünde akan pınar

Goduk Osman, 1331 yılında her nasılsa hapishaneye düşmüş. Fakat her yerde duracak bir insan değil. Çok cevval bir zekâsı var.

Hapishanede çıta çakıyor, hasır ölçüp biçiyor. Kendi kendisine birşeyler yapmak istiyor. Bu kabil mahpuslar zararsız sayıldığı için, gardiyanlar tarafından sevilirler. Kimse de bunların işine karışmaz.

Bir gün, ağa işini bitirmiş olacak ki hapishanenin toprak damı üstünden çıta ve hasırla yaptığı kanatlarla havalandığı görülür. Herkes hayret içinde, Kaçana ateş emri var ama, uçana yok! diye bakakalırlar.

Uçtu uçtu kuş uçtu kabilinden Osman ağa 200-300 metre ileride bulunan meydanın ortasına iner. Bu hareketi, hayret ve belki de hayraniyet uyandırmış olacak ki, kaçar gider ve bir daha da dört duvar arasına girmez.

Su rahmettir derler. Evinin önündeki pınardan Osman ağayı rahmetle anmak gerekti.

Ancak, bu hadise bizde değil de, garpta olsaydı, her halde çok kıymetlendirilir, kaçan mahkûm olduğu için değil, mucit olduğu için aranır-

Şimdi Avrupa insanın kuş gibi uçması için çalışıyor. Bizde uçandan kimsenin haberi yok.

6. Ağa pınarı : Hangi ağaya ait olduğu belli değil.

7. Çukur çeşme. Yukarıda kuruduğunu söylediğimiz pınardır.

8. Kehriz. Köyün üst başındadır.

9. Aşağı Cami Çeşmesi.

10. Süt pınarı veya Terci pınarı.

11. Lahanalık suyu. Kesriğin altında, caddenin kenarındaki meşhur lahanalıkları sulayan su.

12. Kurt İsmail paşa çeşmeleri Kurt ismail paşa eyalet valisidir. Konağı Kesriğe girerken sağda idi. Bu konağın bahçesinde yedi havuz olduğu yaşıyanların, harabelerine yetiştiği söylenir.

Gölcük'ün Kaz Gediğinden ovaya akıtılması teşebbüsü, bu vali paşa zamanındadır, hatta on iki kuyu da açılmış olmasına rağmen, doksan üç harbinin çıkması üzerine, teşebbüs yarıda kalmıştır.

13. Ömer Bey Suyu. Osman Remzi Beyin dedesinin dedesi olan Ömer

Bey tarafından çıkarılmıştır. Beylik namı sipahi beyliğinden geliyor.

14. Papur Yolu Suyu. Şimdi kahvelerin bulunduğu cadde üzerinde.

Yukarda sayılanlar köyün içindeki sulardır. Bir de bahçeler içinde akan sular var :

15. Sultan Pınarı.

16. Hacı Hıdır Suyu.

17. Salıtlar Suyu.

18. Saksağan Suyu.

19. Karakulak Suyu.

20. Köşker Pınarı.

21. Bağdik Pınarı.

22. Hacı Emin efendi Çeşmesi. Bu çeşme şimdi kurumuştur.

23. Çatal Dut Çeşmesi de halen akmıyor.

24. Saman Pınarı.

25. Mardo gölü Çeşmesi.

26. Mezarlık Suyu. Köye girerken bahsettiğimiz su.

27. Yeni Göze.

28. Bizdikoğlu Suyu.

Bu çeşmelerinden başka Kesrik bahçelerine akan bir çay vardır ki bahçeleri suladığı gibi, değirmenleri de döndürür.

Saydığımız bu kadar çeşmeye, pınara ve çaya mukabil Kesriğin su içinde yüzdüğünü zannedersiniz, hal buki bütün kavga ve niza yine su yüzündendir.

Seferberlikten önce, bu köyün orta mahallesinde Ermeniler oturur lardı. Bir de büyükçe kiliseleri vardı. Bu kilisede bulunan Ermeni mektebine bütün Ermeni çocuklarının gitmesine rağmen okumayı öğrendikten sonra, yine işçiliğe ve çiftçiliğe dönerlerdi.

Köyün kuzeyinde, daha doğrusu Mornik'le Kesrik arasındaki yamaçta eski bir kilise ve maşatlığın kalıntısı vardır.

Rivayete göre burada, Uzun Hasan'ın karısı için yapılan bir saray da varmış. Hatta, Kesrik adının Kaysirikten yani Kayser kızı olan bu kadının şöhretine izafeten verildiğinden bahsedilirse de bu rivayetler asılsızdır.

Kesrik adı, Anadolu'nun bir çok yerinde olan kesürek adının aynıdır Aşiret devrinden kalma, sürek mıntıkalarının kesim yerinde bulunan uç köylerine verilen isimdir.

Bunun en yakın misâli, Sivrice civarında Gölcük'ün kenarında bulunan, Sürek ve Kesirik köy isimleridir.

Bizde bilgiçlik zaafı olduğu için kendi adlarımızı dahi, Arapçaya Farsçaya, Rumcaya, Ermeniceye yorumlamak bir marifet sayılır. Meselâ Yığın köy ismi, Yığınki olarak sövlendikten sonra, Iğıki'ye çevrilerek aslından uzaklaştırılmak suretivle Türkçeden başka manalarda yorumlanacak hale getirilmiştir.

Sözü bırakıp tekrar köyü gezelim.

Bu kövün eskiden çok kalabalık olmasına rağmen hiçbir kahvesi yok muş. Kahveye kim gidecek, herkes ziraatiyle, sebzeciliğiyle, meyvecili ğiyle meşgul.

Ama, akşam olunca, işler bittikten sonra bir yerde toplanmak, konuşmak, danışmak ihtiyacı var ya, bunu karşılamak için köy odaları varmış. Son zamanda hatırlananlar dahi az değil. Şeyhin odası, Abdi Ağa odası, Hacı Arif efendi odası Kurt İsmail paşa odası, Hacı İdris efendi odası, Hacı Emin efendi odası, Süleyman bey odası, İbrahim bey odası, Abid ağa odası gibi odalar.

Kesriğin sebzesi, bilhassa lahanası çok meşhurdur. Meyvesi ve üzümü de boldur.

Bir de değirmenleri vardır ki bunlar, bütün civar köylerin un ihtiyaçlarını görür. Elektrikle çalışan değirmenler çıkmadan evvel, çalışanlar şunlardı : Bahadır, İki gözlü, Bahçecik, Memişağa, Karaçor, Menzik değirmenleri. Şimdi bu değirmenlerin hepsi harap ve çalışmaz halde dir.

Kesrik Ulu Ova ile Harput arasında bulunan bir köy olduğu için eski Harput yolu şimdiki şosenin üstünden asrî mezarlığın altından geçip çayı atlıyarak eski çarşıyı taki ben Hacı Hamdi beyin evinin önünden Harput'a giderdi. Eski caddenin güzergâhı böyleydi.

Bir de Göç Yolu vardı. Bu yol da köyün üstündeki harmanlık mıntıkasından çıkarak tuğla harmanlarına varır, oradan Aslan Pınarına uzanarak Harput şosesine bağlanırdı.

Köyün içinde Mazmanlık ve Ağusan diye büyük iki yol daha vardır. Mazmanlık, tabiri, mazman denilen kıl keçe örücülerinin sonbaharda bu yol kenarında örücülük yapmalarından ötürüdür.

Harput'un etrafındaki bu köylerin kalabalık ve zengin oluşu, biraz da Harput'un yokuşundan olsa gerek. Her köy bir kasaba manzarası arzeder. Mektebi, medresesi, camileri ve kiliseleri vardı.

Harput'taki ihtişamın köylerde de olduğu rivayet edilir.

Yukarda ismi geçen temyiz âzası Reşat Köymen'in düğününde bir hafta müddetle yedi davul yedi zurna çalındığı ve bütün köy halkına yemek verildiği bir vakıa olduğuna göre, bu köylerdeki zenginliği ve asaleti takdir etmek mümkündür.

Kesrik'ten çıkmadan, bu köyde bulunan tarihi bir kitabeden de bahsedelim. Alman âlimlerinden Leyman Haupt tarafından keşfedilen, Neron devrine ait bir taş kitabede Armania seferine giden Roma generali Korbulo'nun üç lejyonla Kesriğe gelerek ordugâh kurduğu anlaşılmaktadır.

Bu kitabelerden birisi 1939 yılında kilise duvarından çıkarılarak Kız Öğretmen Okulu binasına nakledilmiştir.

Gelecek yazımızda Kesrik bahçelerinden geçerek Yığıki'ye gideceğiz.

NÜZHET DEDE

(Geçen sayıdan devam)

Nüzhet Dede kızdığı vakit sağa, sola kılıç sallamakla beraber, darda kaldığı zaman, içli nidalarla yalvarmasını da bilir. Babası İsmail Hakkı Efendiyi Dersim Valisi Refet Paşanın hapsetmesi üzerine yazdığı kaside ile babasını affettirmeğe muvaffak olmuştur. Bu kasideden bir kaç beyit :

Uluv-vu âsitânından cihâna cûd olur peydâ
Nice âyânlar nâbud, nice nâbûd olur peydâ

Ben abdi biymecalin fârikım sır-rı yed-ul-lâhı
Hemiyşe dest-i Re-fet'ten mücerret sûd olur peydâ

Ne denlû zâr-ü giryân-ü periyşân olsa bû Nüzhet
Anâ derman-ı hikmet hâne-i mâbud olur peydâ

Seferberlik sırasında Cenap Şahabettin'in kardeşi Fahri bey, Elâzığ'da tanıştığı şairin kara kalem bir resmini yaparak altına sarhoş gazelinin ilk beytini yazıp, Rıza Tevfik'e göndermiştir. Resminden ziyade altındaki beyit İstanbul'da hem hayranlık hem de hayret uyandırmıştır. Bir Çemişgezeklinin böyle bir beyit yazacağından şüphe edildiği için, şair hakkında bilgi istenmekle kalınmamış, Rıza Tevfik'in (Hocam) başlıklı koşmasının bir beyti boş bırakılarak, Dede tarafından doldurulması istenmiştir. Boş bırakılan o beyte Dede'nin yazdığı mısralar şunlardır :

İdris nebi gibi Cennet'e girip
Sana hülle dönlar biçemem hocam

Bir beyitle edebi mahfillerde şöhret kazanmak her şairin kârı değildir. Bu da Nüzhet Dede'nin kudretini gösterir.

Şair, Ergani mebusu olarak Büyük Millet Meclisine katıldıktan sonra, bir çok kimse ile tanışmış, devlet büyüklerine, hatta Atatürk'e kendisini sevdirmiştir.

Millî mücadeleye genç bir inkılâpçı gibi katılan şair, sarıklı ve sakallı olmasına rağmen, taassupla savaşmıştır. Bir gün mecliste sakalını okşayan Atatürk'e karşı :

— İnkâr etmeyin paşam! Siz sakalı sevmediğiniz gibi, beni de sakalım için sevmezsiniz. Bunu, kes diyorsunuz ama, Dersim'i uslandırıncaya kadar kesmiyeceğimi bilesiniz. Çünkü yerinde bana lâzım oluyor.

Diyerek, Anadolu'da şeklin ehemmiyetini belirtmek istemiştir.

Atatürk için, büyük zafer için, yazdığı bir çok güzel şiirler vardır. Meselâ :

Mushafta ser-varaktır, ser-safha-i cemâlin
Kandiyl-i nûr-ı haktır ey Mustafâ, Kemâl'in

Diye başlayan gazeli, samimi hislerinin ifadesidir. «Zafername»si de aynı samimiyetin eseridir.

Arşdan ferşe dikilse, yeri var taak-ı zafer
Ebr-i zulmet dağılıp, eylesin işraak-ı zafer

Dede, Cumhuriyete ve İnkılâba katılmayı kendisi için bir övünç bilmektedir. Recep Peker'e yazdığı manzumeden aldığımız aşağıdaki beyitler buna örnek olabilir.

Bizim de hissemiz vardır, cihânın âfitâbında
Hemiyşe hâk ü bad ü ateşinde, âb-ı nâbında

Beyim ! ikrârımız, iymânımız hep gâyemiz birdir
Kurulmuş nûr-ı cumhûriyyetin zevk ü azâbında

Kefen boynumda, kellem koltuğumda gezdiğim demler
Ne yûhâlar tecellî eylemiştî şeyh ü şâbında

Dede, zaferin kazanılacağına, sonra da, cumhuriyetin kurulacağına inandığı için, vehim ve şüphe içinde olanları daima taşlamıştır. Sakarya savaşı olurken Ankara'yı terketmek telâşında olan meclis üyelerine, korkularından dolayı kızan şair, hırsını Avrupa'yı hedef tutarak yazdığı hicviyesiyle almıştır. Bu hicviyesini meb'uslara mânevî kuvvet olsun diye «şathiye» olarak vasıflandırır.

Müstehcen olan bu manzumesinin redifini benzeri kelime ile tenzih ederek yazıyoruz.

Şathiye

Yok bizim pâkimiz ey Avrupa! düşman saçarız
Gelmesin orduların, üstüme volkan saçarız

İnkıbâz olmuş ise âlem-i islâm bütün
İngiliz tûzu içip Malta'da Yûnan saçarız

Efganistan kadehiyle çekeriz Hint yağını
Geh Loidcorç, gehi Gürzon, gehi Kostan saçarız

Bolşeviklerle de teşrik-i mesai ederek
Kızılordu gibi etrâfa kızıl kan saçarız

Bizi bir katre dahi saymadılar deryâda
O köpekler ne bilir katreden umman saçarız

Ecnebiler dil uzatmış Arabistan pisine
Sonra durmaz içeriz, başına her an saçarız

Pisleriz ortalığı pâk edemez deryalar
Âkibet İngiliz'in burnuna yan yan saçarız

Ermenî milletine ver, bu peyâmı Nüzhet
Her sabâh Âli Kemâl üstüne Mihran saçarız

İleri gazetesi sahibi Celâl Nuri, birinci devre meb'uslarını tasvir ederken, Nüshet Dede'yi şarkın Diojeni olarak vasıflandırmaktadır. Ancak kendine benziyen şair, şiir yazmayı bir eğlence vesilesi saymasaydı edebiyatımızın en mümtaz simalarından birisi olurdu muhakkak. Buna rağmen manzumeleri onu unutturmayacak, sevgi ile yâdettirecektir.

Nitekim şair Hazmi efendi de aşağıdaki beytiyle bunu belirtir :

Vech-i mutâd-ı tekellüm etmede
Cümleye fâik olur Nüzhet Dede

Nüzhet Dede 1277 (1860) yılında Çemişgezek'in Mescit mahallesinde doğmuş 12/12/1942 yılında yine doğum ilinde ölmüştür.

Babası saraç zade İsmail Hakkı efendi, annesi Rahime hanımdır. Hıfzı ve Nazir adında iki oğlu, Azize adında bir kızı vardır. Medrese tahsilini hiç görmiyen Nüzhet Dede, bir süre mahalle mektebinde okumuşsa da, onu da tamamlıyamamıştır. Fakat delici bir zekâya, çok kuvvetli bir hâfızaya, bulucu bir görüşe sahip olduğu için, çarçabuk yetişmiş, mektep ve medrese görenleri bir hayli geride bırakmıştır. Sarhoş gazeli bu kanaatimizin kesin delilidir. Bu gazelin işte bir kaç beyti :

Bir meyle olup, Âdem-ü Havvâsı da sarhoş
Ol câm ile iblîsi de iğvâsı da sarhoş

Mest-i ezeldir ki döner bâşı semânın
Arşın bile tâ kubbesinin tâşı da sarhoş

Zerrât-ı cihan birbirine âşik-ü mâşûk
Zerrât değil, Kâf da Anka'sı da sarhoş

Ol bâde idi çarhı bütün şevka getirdi
Bu şevkile dünyâsı da ukbâsı da sarhoş

İzhâr eden ol cur'a idi kenz-i hafâyı
Olsâ nola suğrâsı da kübrâsı da sarhoş
Kâdıları, vâizleri müftiyleri hayran
Seccâde vü tesbiyhi de fetvâsı da sarhoş
Bir nokta içinde, nice bir kâfile mahmûr
Her kâfilenin noktası, imlâsı da sarhoş
Aldanma gönül lâ'şına, illâ'sına dehrin
Evrâdı da ezkârı da, esmâsı da sarhoş
Iymânımızın sâğarıdır küfr-ü kemiyyet
İş bû lügazın sır-rı muammâsı da sarhoş
Hoşnût bütün meclis-ı, meyhânecisinden
Her dâirenin ziyri de, bâlâsı da sarhoş
Bilmem ne olur âhırı, işbu cereyânın
İnsânı da, hayvânı da eşyâsı da sarhoş
Kandiyli dolar her şeb ezan zemzemesiyle
Câmilerinin kubbe-i vâlâsı da sarhoş
Nazmımla beni taşlama ey zâhid-i hodbin
Hoş gör ki onun lâfzı da, mânâsı da sarhoş
Yânıp yakılıp durma harâretle şarâp iç
Mâdeme ki Peygamber-ü Mevlâsı da sarhoş
Senden sana miyrâç ede gör gizlice Nüzhet
Bu merakenin «Leyle-i isrâ» sı da sarhoş

Dede'nin bir şah beytini tazmin ederek, onu rahmetle anıyoruz :

Bir bahçeyi lâleyle, piyâleyle donattık
Bir gonceyi güldürmek için siyne kanattık
Biygânelerin semtine hiç uğramadık biz
Bir dost ile bir post serip, yan yana yattık
Dünyâ malının kadrini ölçen ukalâya
Eşyâmızı pâzâr ederek bir pula sattık
Püsküllü belâ olmasın eller, bize, derken
Baştan çıkarıp zâhidi, bin müşküle çattık
İymana gelip, neş'emizi bilmedi kâfir
Naçar kalıp, uğruna bin bir acı tattık
(Zâhid der-i meyhâneye taş kalmadı attı
Biz dê yüzüne karşı bir iyki kadeh attık)
Nüzhet'le gülüp, gâfilin ahvâline Fikret
Zehrâbına, kansın diyerek, gülsuyu kattık.

Fikret MEMİŞOĞLU

Valimizin Basın Toplantısı:

1963 yılını takip eden yıllarda İlimizde yapılacak işler hakkında gerekli direktifleri almak için, Bakanlık tarafından Ankara'ya çağrılan Sayın Valimiz Abdullah İğneciler, Başkentten dönüşlerinde, şehrimiz basınına aşağıdaki beyanatı vermişlerdir.

1 — İçişleri Bakanlığınca bir Emniyet Telsiz Teşkilâtı kurulacağını;

2 — Teknik Okul'un, 23/Ocak/1963 de ihale edileceğini;

3 — Adana - Elâzığ arasında mototren seferlerine başlama hazırlıkları bitmiş olduğu için yakında seferlere başlanacağını;

4 — Elâzığ Hükûmet konağı inşaatına 1964 de başlanarak bir yılda bitirileceğini;

4 — Otomatik telefon santralına - 500 - abone ilâvesiyle, abone sayısının 1500'e çıkarılacağını, (Mevcut - 1000 - abonenin telefon rehberinin hâlâ namevcut olmasına rağmen!)

5 — Elâzığ Kız Öğretmen Okuluna yeni ilâveler yapılarak, kapasitesinin iki misline çıkarılacağını;

6 — Palu İlçemizde «Yatılı Kız Okulu» açılacağını;

7 — Şehir İmar Plânının mutlaka tamamlanacağını;

8 — Sivrice İlçemizde, bir «Bölge Okulu» kurulacağını;

9 — 1963 yılında Elâzığ ve çevresinde (30) ilkokul yapılacağını;

10 — İşçi Sigortaları tarafından bir (işçi hastahanesi)) ve eski Belediye binasının yerine bir (işhanı) ve (sinema) yapılacağını;

11 — Şehir içme suyu işinin halli için, 5 milyon lira ayrılmış olup, 1963 yılında bu işe de başlanacağını;

12 — Doğuda açılması düşünülen «Şoför Eğitim Merkezi» nin, şehrimizde açılması için gerekli faaliyetlerin gösterileceğini;

Müjdelemiştir. Yürekten başarılar, dileriz.

YENİ FIRAT

DİKKATLER

Sayın Valimizin Basın Toplantısında açıkladıkları ciddi vaitler, bütün halkımızı sevindirmiştir.

Yapılacak işler, vadeli olsa bile, gerçekten ümidi, sevincimiz için kâfi bize...

Ancak, göz görmedikçe gönül inanmıyor. Bu bakımdan bu büyük müjdeler, halkımızın dilinde mizah konusu olmaktadır. Şöyle diyorlar:

1 — Koçero'nun geç yakalanışı, telgrafın tellerine kuşlar konduğu içinmiş! Haberleşme güçlüğü bundan ileri geldiği için, telsiz teşkilâtına lüzum görülüyor.

Artık tel'e dokunmak mümkün olmayacak...

2 — Atatürk Üniversite için, İlimize çıkan piyango, siyasi amortiye bağlandı. Bu bağın kopmaması endişesi ile, Teknik Okul'un temeli atılırsa, buna da şükür diyeceğiz.

3 — Yayadan atlıya, atlıdan yaylıya, kadar değişen taşıtlar, otomobil ve tren'e inkılâp edince, diyeceğimiz kalmadı, dedik. Ancak gide gele «hasret kavuşturun» da «kara tren» olmağa başladı. Beşer dedikleri kuş, hızlanmak istiyor hep...

«Kara tren gelmez ola» temennisi, kırmızı trenin, yani «Oto - tren» in gelmesine yol açtı. Tanrı'nın dilek kapısı açık oldukça, olmaz olmaz.

4 — Elâzığ Hükûmet konağı, doğrusunu sorarsanız (Hükûmet evi) dir. Bütün çoluk çocuğunu kiralık evde dağıtmış bir baba evi gibi...

Gerçekden bu konak yapılsa da, devlet babayı bir de konak sahibi olarak görsek.

5 — Bilmeyen bilene soruyor: Kuzum Elâzığ'da niçin telefon konuşması 50 kuruş,

A... Bunu bilmeyecek ne var? Önce kendi telefonunuzla istihbaratı ararsınız 25 kuruş yazar, sonra da verilen numarayı çevirirsiniz yine 25 kuruş yazar, etti mi 50 kuruş. Bunu bilmeyecek ne var?

Bilmeyen yine sorar,

— Postahaneyi aramak niçin?

— Ayol sen hiç mi meedniyet görmedin?? Telefonla rast gele bir yer aranır mı? Numara bilmek için (REHBER OLMAK) lâzım, rehbersiz olduğumuz için, eksik olmasın PTT Rehber oluyor bize. Kılavuzluk da az iş mi?

6 — Elâzığ Kız Öğretmen Okulu'nun kapasitesi iki misline çıkarılacakmış, inşaallah hem bina hem kültür bakımından olur.

7 — Palu'da Yatılı Kız Okulu açılacak. Herhalde kültürel tecanüs sağlansın diye... Artık kimse diyemez ki:

«Bir acayip şehre vardık ismine derler Palu.. »

8 — İmar plânı konusu gene ele alındı. Arkasından imar konusu gelecek her hlde?

Merak ediyoruz, Belediye de bu plânın içine alınacak mı acep?.

Bu plân, bu plân hikâyesi, yıllardır sürüp giden yılan hikâyesi gibi bir şey oldu. Allah vere de o kadar uzayıp gitmiye...

Ama bize kalırsa önce şehri kalkındırmalı, sonra plâna bağlamalı... Şimdiye kadar hep istim arkadan gelsin derdik, bu defa da önden gelse olmaz mı?

9 — Sivrice'de açılacak Bölge Okulu'nun kıyıya inmektense yüksekte yapılması tercihe şayan. Yer mi yok... Haftasar «yedi tepe» olduğuna göre, okul bu tepelerden birini veya yedisini süslerse, İstanbul'u ben nedem artık.

10 — Elâzığ ve civarında 30 ilkokul yapılacakmış... Mevcutlar yıkılmadan bari...

11 — İşçi Sigortaları; Hastahane, daire ve sinema yapacakmış. Ne büyük fedakârlık; para babası olmak kâfi değil; marifet, fıkara babası olmakta. Hem şehir için, hem fakir için...

12 «İçme suyu işi» deyip geçmemek lâzım. Bu havadan sudan bir iş değil. Bu işi başaranlar su gibi aziz olacaklardır.

13 — Transit yollarının kavşak noktasında bulunan İlimizde «Şoför Eğitim Merkezi» nin açılması için aranılan hangi şart yok ki... Ama takdir, tedbiri bozmasa...

Fıkracı

Huzursuzluğun Sosyal Sebepleri

Bir cemiyetteki huzûrsuzluğu, günlük hâdiselere yüklemek doğru değildir. Günlük hâdiseler, huzûrsuzluğu, huzura çıkaran sebepler olabilir.

Bir toplumda huzûr, nasıl ve ne ile sağlanır? Önemli olan bu soruyu cevaplandırmaktır. Cemiyet huzûrunun sağlanması, mümkün arzuların tatmini ile olur ancak.

İnsanlar nasıl, arzûlarının gerçekleşmesi ile sevinç ve övünç duyarlarsa toplum da öyledir şüphesiz.

Arzularımız kısım, kısımdır. Bir kısmı, hayal mahsûlü; diğeri ise, ideal mahsûlüdür. Bir insan, Cumhurbaşkanı olmaya heveslenir, dâhi olmayı hayalinden geçirebilir. Bunlar birer hayâlî arzûdur. Fakat bir insanın muhtaç olmadan yaşamayı istemesi, yuva kurmak düşüncesi, ev - bark sahibi olmak hevesi, gerçekleşmesi gereken arzulardandır. Birinciler hayal edilir, ikinci kısım arzular sürekli olarak istenir. Bu sonuncular gerçekleşmezse, bu arzuyu taşıyanın ruhunda, zaman zaman çöküntüler olur. Böyle bir insan, arzusunun hasretile kavrulduğu için yaşayışından zevk almaz, kimseye bağlayamaz, hülâsa kötümserdir.

Böyle bir insanı güden kuvvet, günlük menfaat, cebre itaatten ibaret kalır. Bu gibilerden, bu kötümserlik havası içinde, gayrıya yardım, özgenlik ve dayanışma beklemek beyhûde olur. Çünkü haset ve kıskançlık içinde kıvranan bir rûhun, fazilet ufkuna yükselmesini nasıl bekliyebilirsiniz?

Toplumda da bu rûh vardır.

Toplumun, fertten başlıyarak, aile, köy, şehir ve nihayet bütün bir memleket tolark ele alınması gerekir. Parçadan bütüne doğru gidilerek toplumun incelenmesi, bir nehrin doğuşuna ve akışına benzer.

Fert gibi, ailenin de arzûları vardır. Gerçekleşmesi mümkün, olağan arzularını kastediyoruz. Bir baba, evine eli boş dönmez; anne, eşinin ve çocuklarının yolunu hazırlıklı olarak bekler; çocuklar, günlük ihtiyaçlarının cevaplandırılacağı ümidindedir. Sayet böyle ise, bu yuvanın huzuru var demektir. Böyle bir ev, gitgide hayattan hoşlanır, sevgisini dışarıya taşırır ve yaşadığı cemiyete destek olur. Bu imkânlardan mahrum bir aile, cemiyeti köstekler.

Bir köy düşünelim: Meydanı yok, çeşmesi yok, ibâdethanesi yoktur. Bunları; o köyde yaşayanlar, ömürleri boyunca şiddetle arzular, fakat hiç birine kavuşamazsa, orada, hasretten ve mahrumiyetten başka bir mevzu yok demektir.

Bir de bu imkânların sağlandığını düşünün. Artık o köyde yaşıyanlar hallerine şükreedrek, âtiyi minnetle beklerler. İyimserlik, bir tanyeli gibi, yüzleri güldürür, babadan oğula, evden eve sirayet eder. Böyle bir köy hayal ve hatıra beşiği olur.

Bir şehir bir vilâyet düşünelim ki gereken imkânlarının özlemini, gözler. Fakat güz yeli gibi esip geçen ürpertici vaadlerle bahar tazeliğine özenirse de, olağan arzûlarının hiç birine el uzatılmayınca, kısa bir süre sonra, yine sam yeli ile kavrulmağa başlar.

Kendi İlimizi ele alalım:

1938 de Atatürk'ün işaretiyle Gölcük kenarında yapılmasına başlanan askeri ve sivil tesislere, devam edilmemiş; askeri lise vâdedildiği halde, bu vaad yerine getirilmemiş; ticaret lisesi açılmasından, bina yokluğu bahane edilerek vazgeçilmiş; eskiden Ordu Merkezi olduğu halde, gelmesi kararlaştırılan Kolorduya da göz yorulmuş; Üniversite açılması için en müsait yer olarak seçilen bu yerden Üniversitenin alınmasına mâkûl sebeb gösterilmemiş; açılan bu büyük boşluğun küçük bir kısmını dolduracak olan Teknik Okul on yıldanberi söz konusu edilmesine rağmen henüz açılmamıştır.

Kara Yolları Bölge Merkezi olduğu halde, hâlâ bir ana caddesi bulunmayan bu şehrin, Su İşleri Bölge Merkezi olmasına rağmen, münbit ovalarını sulayacak bol suyu sağlanmamıştır.

Hâlden istikbale giderken, yol ortasında dönüp, geriye bakarak mâzinin umrânını hatırlıyan bir beldede huzur aranabilir mi?

Bu olağan arzuların, umulan zamanlarda birer birer gerçekleştiğini düşünün bir de...

O zaman söyleşilen ve konuşulan, hep sevinç ve övünç olur değil mi?

Aksini düşünmek ne kadar üzüntülü ise, o makûs düşüncenin hayatını yaşamak ne kadar zor ve ne kadar azaplıdır. Gerisingeriye tepilen bu arzûlar, böyle bir vilâyeti kötümserlik beldesi haline getirir. «Beni muhabbet» kabilesinin aşk ve istirap beldesi gibi...

Böyle bir beldenin san'at ve estetiği feryada kalbolur. Elâzığ'ı bir örnek olarak verdik.

Doğu, hep bu arzu ve istıraplar içinde çalkalanan, Vamık ve Azra; Mecnun ve Leylâ diyarıdır.

Azra ve Leylâ özlenen arzulardır. Vamık ve Mecnun, bağrı yanık halkın özlemi ve gözlemidir.

Birleşik halk ruhûnun anonim ürünleri olan, Mani ve Hoyratların güfte ve bestesinde de bu diyarın psikolojisini bulmak mümkündür. Yanda yöredeki, dağlardan çok, canda ve yürekteki dağlarla dağlanır, bu halk. Düşüncemizi gerçekleştirmeğe, sazı ile sözü ile bir iki örnek yeter elbet.

Bu dağın dudu benden
Gitmez aşk odu benden
Bildi yaram sağalmaz
Tabip el yudu benden

Dağım var... dağım var
Sıra sıra dağım var.
Buna tabip neylesin
Yüz yerde, yüz dağım var

Şimdi de bütün bir memleketi ele alalım. Halk; millet devlettir, devlet millettir, der. Gerçekden de öyle olması gerektir ama, devlet ve millet diye birbirinden ayrı, ve birbirine karşı, iki varlık var. Bu ayrılık ve karşılık hemen her hâdisede çatışma halinde göze çarpar.

Meselâ; Devlet, vergi az diye artırmak ister; halk, çok diye indirmek ister. Millet, kolay yaşamanın anahtarı bilgi diye okumak savaşındadır; Devlet, eğitim haftası yapmasına rağmen, okul kapılarını kapamak telâşındadır. Halk, sanayileşmek çabasındadır, Hükûmet enerji bulmak güçlüğü ile kıvranır.

Hükûmeti temsil eden Memur, kanunun «olmaz» larını bilir ve bulur. Ve kendi aklınca müşkülât çıkarmağı, görevinin hüneri sayar. İş sahibi ise, güçlüğü yenmek için, her taşa baş vurmak, naçar kalınca, en yolsuz yollara sapmak gayretindedir.

Kanun, Hâkime, dâvanın en az masrafla ve en kısa zamanda bitirilmesini emretmesine rağmen, Hâkim en çok masraf ve en uzun zamanda dâva bitirmeyi, adalet için teminat sayar; ve maalesef kabahâti de, kendisine yol gösteren kanuna yükler.

İş görmekten sakınan âmir, sızıltıya meydan vermiyor diye, Bakanlığınca, işgüzar sayılarak, rağbettedir. İş gören âmirin, menfaate dokunuyor diye, başı derttedir.

Halbuki yorgunluktan sıyrılmak. durgunluktan kurtulmak için elele davranış ve dayanış ister. Bunlardan mahrum olan ve bu kabil çatışmalarla yönetilen bir memlekette huzûr olur mu? «Turhal'lı birhallı» olmanın neticeleridir bunlar.

Bütün etütlerimiz araştırmalarımız, oda içinde, masa başındadır. Böyle olmasa, dert bilindikten sonra, deva da bulunabilir elbet.

Memleketteki huzûrsuzluğu, gerçek sebebi aranmaksızın, şuna buna yormağa ne luzûm var. Dünyaca bilindiği üzere, bunun baş sebebi, derdin çoğalmasıdır. Önemli olan dertleri tesbit etmekten ibaret. Cemiyetin huzuru derdin eksilmesiyle mümkün olur.

Mahkeme kapıları dert kapılarıdır. Ferdin derdini, âilenin derdini ve bütün toplumun derdini mahkeme kayıtlarından çıkarmak mümkün.

Anadolu'da mahkemeleri en çok işgal eden, şehir dâvaları, alacak, tazminat ve tahliye dâvalarıdır. Bankalar krediyi daha çok zengin olsun diye zengine verir; fakirin mânevi zenginliği, ne kadar çok olursa olsun, banka kredisinden mahrum olduğu için sosyal münasebetlerden dolayı ihtilâflar doğar, Banka yerine, zenginin, faizle para vermesi ve müzayaka halinden faydalanılarak istismar gayreti gibi sebeplerle...

Devlet mesken dâvasını, ev içine ev sıkıştırmak sureti ile kısa yoldan hallet-meyi düşündüğünden, kira kanunu çıkarılacak, kiracıya ev sahibinin sırtına yükler. Değişen hayat şartlarına rağmen, değişmiyen kira; kiracı ile ev sahibinde huzûrsuzluk yaratır. Mahkemeye akseden bu kabil hâdiseler, tarafların şiddetli ızdırapları düşünülmeksizin, uzatıla uzatıla müzminleştirilir. Bir gün, ipin ucu kopar, bu sefer de cezâî ihtilâflar başlar.

Köylerdeki anlaşmazlıkların en çoğu, arâzi, su ve mera yüzündendir.

Şehirlinin bir âdi senedi, hatta borcu inkâr eden bir mektubu, icra takibine

esas tutulmasına rağmen, köylünün, tuğ- alı bir tapu senedini veya bir kadastro apını, icraya koymak hakkından mah- um olması, bu dâvaların yıllarca uza- nası sebebi ile, taraflar arasındaki ihti- âf, mahkemeye aksettiği için yatışacak erde, artan düşmanlıklara, adam öldür- nelere, hatta kan dâvalarına yol açar.

Ankara, İstanbul, İzmir gibi, mah- lut zümre arasındaki fantazi ihtilâflar nemleket huzuruna, sanıldığı kadar mü- ssir değildir.

Fakat yukarıda sayılan diğer ihti- âflar, büyük kütleyi sardığı için vatan athında sarsıntılar yapar. Mühim olan unların doğru ve çabuk hallidir.

Bir de gizli dertlerimiz var:

Aydınlarımız, daha doğrusu aydınençlerimiz, bildiğinden ötesini bilmeği e öğrenmeyi, ilmine şüphe sayar. Fazla ilmeğe zorlanmadığı için, aklı ile yaşa- nak zaafındadır.

Tüccarın, ilân sayfasına bakmakla etinmesi gibi, öğrencinin de gazeteye ersinden bakarak spor sahifesini oku- nak titizliği, memlekete dert ortağı ol- namak kayıtsızlığı doğurur.

İmtiyazsız sınıfsız olmak, ruhlar a- asında bağlantı kurmak, dert ortağı ol- nak, düşeni kaldırmak, ağlıyanı güldür- nekle mümkündür.

Dindar dininin; kindar kininin esa- nı ve encâmını bilmez ve bunlar için are de aranmazsa, o memlekette huzur ağlanamaz.

Ve herkes gün dostu olur; kötü gü- ün düşmanı da kim diye aramak bey- udedir artık...

Geleceği hazırlıyabilmek için, ge mişe de bakmamız faydalıdır. Ehlisalibi kırılışı, İstanbul'un alınışı; ne Kılıç A lan'ların ve Fatih Sultan'ların zekâ v cesâretindendir, ne de Sipahi ve Yeniç ri'nin keskin kılıçlarından... Hattâ h sımlarımızın ürkeklik ve korkaklığı d kayda değer sayılamaz.

Bunun tek sebebi; fertde, âiled şehirde ve bütün memlekette iyiye, do ruya ve güzele inanıştan ibarettir. E keskin kılıç buydu işte.

Bizde noksan olan da bu olsa gerek şimdi...

Avrupa'dan dönerken, hudut içir deki ve dışındaki insanların yüzündek renge ve âhenge dikkat edenler, nede geri kaldığımızı, neden ileri gittiğimi yüzden okurlar. Gerçek bir yüz, insa içinin aynası olduğundan dolayı...

Bu gün fezâya giden füzeler ayrı dıkları havzaya döndükleri halde, gûy bizim için bizden ayrılanlar, bize uza ve tuzak oldukça, millet ve devlet diy iki ayrı varlık hiç yoktan ortaya çıkmı olursa, artık ne alt, ne orta, ne de üs tabakanın huzurundan bahsedilebilir.

Halkın dediği gibi «Padişahın de di var, çobanın gömleği yok». Bu varlık la yokluk ayni şeydir.

Ancak biz şimdi hayâlimizde kur lan Keban Barajının Plâjında dolaşara huzur arıyoruz. Bu büyük ümidimiz d ummadığımız kısa bir zamanda gerçek leşecek galiba.

«İnsan âlemde hayâl ettiği müddetç yaşar»

Ancak, bir çok hayâllerin de hakika olduğu görülmüştür.

YENİ FIRAT

YENİ DERGİLER

DÜZLEM — Aylık Düşün ve Sanat Dergisi. Fiyatı 100 Kuruş
Otuz iki sayfalık derginin isteem adresi :
ÇEMBERLİTAŞ, Etibank yanı Nuri bey. han No. 15 kat 1

OTAĞ — San'at - Düşünce - Eğitim dergisi.
Yirmi dört sayfalık derginin isteme adresi
P. K. 741 — İSTANBUL — Fiyatı 100 Kuruş

ZEREN — Onbeş günlük San'at dergisi
P. K. 190 Aksaray - İSTANBUL Fiyatı 75 Kuruş

S U — Sıvas'ta yayınlanan Aylık San'at ve kültür dergisini
isteme adresi : P. K. 11 Sıvas — Fiyatı 100 Kuruş

OPUS — Aylık Müzik dergisi. Ankara'da yayınlanan derginin
İstanbul'da dağıtım yeri : **Minnetoğlu kitabevi**
Cağaloğlu - İstanbul — Fiyatı 100 Kuruş

MİNNETOĞLU Kitabevi
Cağaloğlu — İSTANBUL

Yeni FIRAT Dergisinin İstanbulda
Genel dağıtım yeri
MİNNETOĞLU KİTABEVİ
Cağaloğlu — İstenbul